

Yhteinen eurooppalainen viitekehys kieltenopetuksen perustana

Sauli Takala, Jyväskylän yliopisto

Yhteinen eurooppalainen viitekehys (Common European Frame of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment, 2001) on Euroopan neuvoston kieliprojektin piirissä tuotettu käsikirja, joka on saavuttanut vankan aseman virallisissa kannanotoissa ja kielenopetuksen ammatillisissa piireissä kaikkialla Euroopassa. Se rakentuu aikaisemmalle kehitystyölle, josta syntyi kielitaidon kynnys-taitokuvaus (Threshold) ja sittemmin sitä alemmat Waystage ja Breakthrough ja ylempitasoinen Vantage.

Euroopan neuvostossa Viitekehys on hyväksytty ministeritasolla kielikoulutuksen pohjaksi. Euroopan unionissa se on myös saavuttanut virallisen aseman kielikoulutuksen lähtökohtana. Se on pohjana EU:n rahoituksella kehitetylle Internet-pohjaiselle diagnostiselle DIALANG-arviointijärjestelmälle (<http://www.DIALANG.org>). Suomessa yleisten kielitutkintojen taitotasot on lain ja asetuksen perusteella suhteutettu viitekehys-
sen 6-portaiseen taitotasoasteikkoon. Kielten uusissa opetus suunnitelmaluonnoksissa on myös sovellettu Viitekehys-
sen taitotasoasteikkoja muokkaamalla niitä koulun kielenopetukseen sopivalla tavalla.

Kielten opetus suunnitelmien kehityksestä

Euroopassa on tehty runsaasti kehitystyötä kielitaidon tavoitekuvausten parissa viimeisten 35–40 vuoden aikana. Suomessa on vastaavaa kehitystyötä tehty myös erittäin määrätietoisesti, ja tässä työssä Euroopan neuvoston kieliprojektit ovat olleet merkittäviä virikkeitä. Peruskoulun opetus suunnitelma (POPS-70) ja lukion nykykielten opetus suunnitelma (1971) toivat esille seuraavat tavoitteet, joita Euroopan neuvosto oli suositellut muutamaa vuotta aikaisemmin: kielen suullinen ja

kirjallinen ymmärtäminen ja tuottaminen, viestintäuskallus, kulttuuritiedon omaksuminen ja avoin ja myönteinen asennoituminen opiskeltavan kielen kulttuuriin ja sen puhujiin. Nämä tavoitteet ovat sisällyneet 1970-luvun alun jälkeen kaikkiin opetus suunnitelmiin.

1980-luvulla tavoiteasettelussa uutta oli se, että oppiainesta valittaessa tuli huomiota kiinnittää entistä voimakkaammin kielen käyttämiseen viestinnän välineenä. Tavoitteita ja oppiainesta esitettäessä tuli kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin: viestintätehtävät, kielenkäyttötilanteet, aihepiirit ja käsitteet, sanastollinen sisältö ja kieliopillinen sisältö. Näiden perusta on myös löydetävissä Euroopan neuvoston kieliprojektin dokumenteista.

Viime vuosikymmenen opetus suunnitelmien uusia painotuksia olivat opiskelutaitojen ja arviointikyvyn kehittäminen ja vastuun ottaminen omasta oppimisesta. Uutta oli myös se, että oppilaiden tulisi voida kokea kielten opiskelu mielekkääksi, elämäkselliseksi ja haasteelliseksi. Näissä tavoitteissa näkyy Euroopan neuvoston työ kielenopiskelun autonomian edistämiseksi.

Luonnollisesti kielten opetus suunnitelmiin ovat vaikuttaneet myös muun muassa oppimisteorian, soveltavan kielitieteen ja kielididaktiikan uudet suuntaukset.

Viitekehys uusissa opetus suunnitelmaluonnoksissa

Vaikka maassamme on otettu käyttöön useita kielten opetus suunnitelmia viime vuosikymmenten aikana ja tämä on ollut melkoinen haaste – joskus ehkä jopa rasite – opettajille, opetus suunnitelmissa on suurta jatkuvuutta. Monet tavoitteet ovat osoittautuneet kestäviksi ja niiden sisällössä on vain vähäistä kielellistä uudelleen

muotoilua. Ajan kuluessa on tullut esille myös uusia haasteita, jotka ovat vaatineet uusia tavoitekuvaus-
muotoilua.

Myös peruskoulun ja lukion uusissa opetus suunnitelmaluonnoksissa jatkuvuus näkyy, mutta merkittävä uusi piirre on se, että kielitaidon kehittymistä kuvataan ensimmäisen kerran systemaattisesti. Vaikka opetus suunnitelmissa on ollut jo pitkään viestinnällinen korostus, niissä ei ole esitetty selkeää kielitaidon progressiota. Tämän puutteen poistamiseksi on laadittu Viitekehystä soveltaen taitotasoasteikko, jonka avulla on osoitettu eri kielten ja eri oppimäärien taitotasotavoitteet.

Viitekehys-
sen käytäntöä noudattavat taitotasokoodit on nimetty viestinnän helpottamiseksi seuraavasti (suluissa lyhyt luonnehdinta):

- A1.1: Kielitaidon alkeiden hallinta (muutamia opittuja fraaseja)
- A1.2: Kehittyvä alkeiskielitaito (yksinkertainen viestiminen aivan perusasioista)
- A1.3: Toimiva alkeiskielitaito (sosiaalisen kanssakäymisen perusta)
- A2.1: Peruskielitaidon alkuvaihe (laajempi sosiaalisen kanssakäymisen ja perusasioista viestimisen kyky)
- A2.2: Kehittyvä peruskielitaito (kyky osallistua aktiivisemmin viestintään, kyky kertoa)
- B1.1: Toimiva peruskielitaito (kyky ylläpitää vuorovaikutusta melko monenlaisissa tilanteissa, kyky selviytyä kieli-alueella)
- B1.2: Sujuva peruskielitaito (kyky säännölliseen vuorovaikutukseen, kyky ilmaista informaatiota melko monipuolisesti)
- B2.1: Itsenäisen kielitaidon perustaso (tehokkaan argumentoinnin perustaito)
- B2.2: Toimiva itsenäinen kielitaito (tehokas argumentointi, vuorovaikutuksen hallinta ja kasvava kielellinen tietoisuus)

- C1.1: Taitavan kielitaidon perustaso (laajat kieliresurssit mahdollistavat varsin sujuvan ja tarkan viestinnän)
- C1.2: Kehittyvä taitava kielitaito (sujuva viestintä)

Taitotasojen kuvauksessa kuvataan viestinnässä esiintyviä teemoja, tehtäviä ja tekstejä ja viestinnän olosuhteita ja rajoituksia. Tuottavan kielitaidon osalta käsitellään kielen laajuutta ja virheettömyyttä ja puhumisen osalta lisäksi sujuvuutta ja ääntämistä. Taitotasoasteikko esittää näiden piirteiden progression tasolta toiselle.

Taitotasoasteikko arvioinnin välineenä

Viitekehys tekee periaatteessa myös mahdolliseksi kriteeripohjaisen arvostelun: kunkin henkilön kielitaidon taso arvioidaan taitotasoasteikkojen avulla, ja hän saa tasoarvion riippumatta siitä, millaisen oppimäärän mukaan hän on kieltä opiskellut tai millainen kielenkäyttöhistoria hänellä on. Näin henkilöiden kielitaidon arviot ovat suoraan vertailukelpoisia. Koulussa suoritettava arviointi on usein mutkikkaampi tehtävä, ja se merkitsee samalla sitä, että arvosanat eivät olekaan suoraan ja pelkästään kielitaidon tason osoittimia. Mikäli koulussa yleistyisi portfolioiden käyttö, niissä kielitaito voitaisiin portfolioon passiosassa ilmaista sellaisenaan taitotasojen avulla. Näin portfolioon sisältyvä arvio olisi periaatteessa vertailukelpoinen myös maamme rajojen ulkopuolella.

On ilmeistä, että Euroopassa on voimistunut ja edelleen voimistumassa pyrkimys siihen, että erilaiset kielitaidon arviot (mm. päättötodistusten arvosanat ja kielitutkintojen todistukset) olisivat vertailukelpoisia yli rajojen. Euroopan neuvoston parissa työskentelee työryhmä (Authoring Group), joka laatii käsikirjaa siitä, miten tutkintoja ja kokeita voidaan linkittää taitotasoasteikkoon. Ryhmän puheenjohtajana on *Brian North* (Viitekehysten laatijaryhmän jäsen), ja olen yksi ryhmän neljästä muusta jäsenestä. Käsikirjan pilottiversio tullee kokeiltavaksi syyskuussa.

EU:n Eurooppa-neuvoston useat kokoukset ovat korostaneet kielitaidon merkitystä, ja parhaillaan kehitetään järjestelmää (ns. Barcelona-indikaattori), jolla säännöllisesti

Ylioppilastutkinnon pitkän englannin kokeen arvosanojen ja Euroopan neuvoston Viitekehysten taitotasojen vastaavuus

Ylioppilas-tutkinto	Viitekehys	Opetus-suunnitelman perusteet
Laudatur	C1+	C1.2
Eximia	C1	C1.1
Magna	B2+	B2.2
Cum laude	B2	B2.1
Lubenter	B1+	B1.2
Approbatur	B1	B1.1
Improbatur	<B1	<B1.1

hankittaisiin luotettavaa tietoa koululaitoksen tuottamasta kielitaidon tasosta. Ainakin aluksi tämä koskee todennäköisesti oppivelvollisuuden päättövaihetta. Tavoitteena on muun muassa selvittää, kuinka monta prosenttia oppilaista osaa vierasta kieltä tasolla A1, kuinka monta prosenttia tasolla A2, B1 ja niin edelleen. Perustana ovat siis Viitekehys ja sen taitotasot. Tiedonhankinta tulee perustumaan edustaviin otoksiin kuten omissa kansallisissa arvioinneissamme.

Hollantilainen testauksen tutkimuslaitos CITO pyrkii käynnistämään eurooppalaista projektia, jossa tuotettaisiin yhteiseurooppalainen osiopankki. Aluksi kyseeseen tulee tekstin ymmärtämisen arviointi. Myös tässä projektissa on pohjana taitotasoasteikko.

Eurooppalaisen yhteistyön tiivistymisestä on esimerkkinä sekin, että ollaan perustamassa uutta järjestöä, johon kielitaidon arvioinnista kiinnostuneet voivat liittyä (<http://www.ealta.eu.org>). Koska järjestö suunnittelee hyvin monipuolista toimintaa, sivulla kannattaa vierailla.

Arvosanojen ja taitotasoasteikon vastaavuudesta

Yksi tulevaisuuden skenaario on, että muutamana vuoden kuluttua olisi käytettävissä eurooppalainen taulukko, jossa osoitetaan, minkä tasoista kielitaitoa eri maiden todistusarvosanat ja kielitutkinnot vastaavat. Tämä edellyttää, että puolueeton ryhmä arvioi tasovastaavuudet ja vain näin validoidut arvosanat ja todistukset saadaan sijoittaa taulukkoon.

Olen yhteistyössä kollegani *Feljanika Kaftandjiev*an, Opetushallituksen ja Yliop-

pilastutkintolautakunnan kanssa selvittänyt kokeilumielessä, miten tämä verrantaminen toimisi ylioppilastutkinnon pitkän englannin kielikokeessa. Tässä ei ole mahdollista selvittää sitä varsin monimutkaista metodia, jolla linkitys toteutettiin. Metodi toimi hyvin, ja tuloksista kävi ilmi, että syksyllä 2001 noin 60 % pitkän englannin kokelaista oli saavuttanut tason B2. Toiseksi yleisin taso oli C1 (noin neljännes kaikista) ja kolmanneksi yleisin B1 (vähän yli 10 %). Muutama kokelas oli C2-tasolla, ja vähäinen määrä jäi alle B1-tason.

On syytä korostaa painokkaasti, että tulos koskee vain pitkää englantia. Sitä ei voida yleistää muihin pitkiin kieliin, eikä pitkän ja ylimääräisen englannin arvosanojen tasovastaavuutta ole myöskään selvitetty. Mikäli halutaan vastaavanlaista tietoa muista kuin pitkän englannin kokeista, tämä pitää erikseen selvittää samaa metodia käyttäen.

Taitotasoajattelun hyödyntäminen arvioinnissa avaa uusia mahdollisuuksia. Laadukas arviointi edellyttää koulutusta, mutta onneksi on käytettävissä hyviksi todettuja menetelmiä. Taitotasopohjaisessa arvioinnissa on eduksi yhteistyö opettajien kesken. Ehkä SUKOLilla ja sen piirijärjestöillä voisi olla aktiivinen rooli tällaisten verkostojen luomisessa.

Lisätietoja

Feljanika Kaftandjiev & Sauli Takala: Relating the Finnish Matriculation Examination English Test Results to the CEF Scales. Council of Europe Seminar, Helsinki June 30–July 2, 2002. http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/education/Languages/
http://europa.eu.int/comm/education/policies/lang/languages/index_en.html